

ni bilo odkrito nobeno ognjišče, ni absolutne datacije radioaktivnega ogljika in nikakršnega trdnega izhodišča. Na podlagi primerjav se ji zdi verjetna precejšnja starost spodnjega kompleksa (4, 3/4, 3 spodaj), ki naj bi spadal na začetek würmske poledenitve, ne da bi sploh bilo mogoče razpravljati, za katero fazo tega obdobja naj bi šlo. Za nas je zanimivo, da pozni srednji paleolitik in aurignacien postavlja v isto würmsko otopletev, saj tudi naša raziskovanja kažejo isto. Analizi sedimentov in favne še nista gotovi, toda avtorica dvomi, da bi lahko ti analizi kaj bistvenega prispevali k dataciji. Kar zadeva način poselitve, meni, da je šlo v vseh obdobjih le za občasno, morda včasih tudi večkratno, toda kratkotrajno bivanje v jami.

Mitja BROADAR

Mirjana Sanader: *Kerber u antičkoj umjetnosti*, Založba LOGOS, Split 1986, 170 strani, 245 črno-belih slik.

Delo je prilagojena doktorska disertacija z univerze v Innsbrucku in obsega poleg uvoda še tale poglavja: II. *Viri in stanje raziskav*, III. *Spremembe Kerberovega lika*, IV. *Štiri skupine Kerberovih upodobitev (Heraklov podvig v podzemlju, Kerber med simboli podzemlja, Kerber kot spremljevalec in samostojna upodobitev Kerbera)*, V. *Liki, ki se upodabljajo s Kerberom*, VI. *Kronologija in hermenevtika Kerberovega lika*, VII. *Sklep*, VIII. *Katalog*, IX. *Zusammenfassung*, X. *Kratice*, XI. *Bibliografija*. Knjiga v razmeroma kratkem obsegu ponuja zajeten pregled informacij o dolgih stoletjih. Omogoča tudi preučevanje zapletenega razvoja simbolike nasploh, četudi mogoče večkrat ostaja pri tipologiji bolj kot bi si to želeli. Kot arheologinja mogoče najprej pogrešam še pregled predmetov, na katerih so upodabljali Kerbera kot znak podzemlja oz. kjer so upodabljali zmago nad podzemljem (Herakles).

Gotovo so za tako delo nadvse pomembni katalog in ilustracije. Prav ilustracije so seve največja past in najtrši oreh za avtorja in založnika, v naših knjigotrkških razmerah še prav posebej. Predloge za ilustracije so nujno zelo različne. V publikaciji so nedvomno dosegli osnovno informativnost, več pa – žal – ne. Laiku upodobitve premalo povedo o kvaliteti antične umetnosti, strokovnjaku pa ne omogočajo razbrati detajlov. Morda bi v podobnih primerih le kazalo za potrebe tipologije misliti na kvalitetno risbo, drugo pa doseči z resnično izbranimi fotografijami.

Kljub temu sodim, da sta obdelava in tudi objava te knjige kvaliteten podvig. Seveda ne

morem in ne želim razsojati o tem, koliko je avtorici uspelo zajeti vse upodobitve in interpretirati vse potankosti tipologije. Lahko pa poudarim nekaj drugega – in to bom rada storila: nujno je, da naša stroka in naše založništvo ne opustita povsem obravnave iz klasične antike. Strokovnjaku, ki se le obrobno ukvarja s problemi antike, omogočijo namreč take obravnave priti do informacije o specialni bibliografiji. Seznanjajo ga pa tudi s tisto raziskovalno metodologijo, ki je navadno ne pozna. Nadalje sodim (in mislim, da moram poudariti tudi to), da je tudi taka knjiga del pametne in dolgoročne kulturne politike, za katero se, kljub reformirani šoli, zavzemajo v sosednji republiki. Na Hrvaškem imajo namreč – med drugim – založbo *Latina et graeca*, saj poudarjajo, da brez antike, pa naj bo ta še tako daleč od nas in globoko skrita pod vsem, kar se je pozneje zgodilo, ni sodobne kulture. Še v Hrvatskem narodnem kazališču v Zagrebu se kdaj lotijo Sofokla ali Evripida – z nekaj pobožnosti in ne le kot gledališki eksperiment, da moremo začutiti v Antigoninem odhodu v smrt resignacijo in v Ifigenijini zmagi nad lastnim strahom – večno človeškost.

Knjiga o Kerberu me poleg tega izziva kot arheologinjo rimskega vsakdanjika. Vprašujem se, koliko moramo v upodobitvah videti – in tega je gotovo mnogo – izklesan ali naslikan pojem, besedo, in koliko gre tudi za odtonek osebnega izkustva. Živali v antični likovni umetnosti so že bile predmet odličnih razprav. Zanimivo je, da med upodobitvami Kerbera daleč prevladuje pošast v pasji podobi, s pasjimi glavami. Poudarjena je vloga budnega čuvaja. Tudi po velikosti je pred nami dolgo pojem, izkušnja tiste zveri, spremljevalca pastirjev, ki se je zmožna sklati z volkovi. Ko Kerber spremlja Herakla, je zvezan, a zvezan na očitno pr previden način, s katerim ukrotimo psa – z ovratnico. Šele pozno v rimskem času je upodobitev pojma toliko abstrahirana, da je moč potisniti Serapisu neznatno (četudi triglavo) ščene k nogam, in to zadošča za sporazumevanje. Ob tem uhaja misel dalje. Ob taki paraleli je za sočasne Mitrove reliefe težko izključno domnevati, da je pes tauroktonije Mitrov pomočnik. Zlaha bi mu mogla pripadati tudi zlovesča vloga. Po drugi strani bi lahko občutili spečo pasjo družinico ali v svitek zvite mlade psičke z jantarnih prstanov iz nekaterih oglejskih ali ptujskih grobov kot simbol zvestobe, igrivosti ali minljivosti. Ali pa je morda simbol podzemlja dobil tako ljubko podobo? Tudi zato, ker je podlaga za razmišljanja, je omenjena knjiga dosežek.

Iva MIKL-CURK